

Podaj rękę przyrodzie

Piotr Kosecki

Najważniejszym – moim zdaniem – elementem w pracy nauczyciela jest wybór programu nauczania. Mimo iż nauczyciel w zreformowanej szkole ma dużo swobody w konstruowaniu procesu nauczania, to jednak wybrany program powinien być punktem wyjścia tego konstruowania. Ale obecnie od pedagoga w większym niż dotychczas stopniu zależy to, w jaki sposób będzie przekazywał treści zawarte w programie swoim uczniom. W ubiegłym roku szkolnym pracowałem w oparciu o program K. Czyszkowskiej i J. Stockiej „**Świat przyrody, świat przygody**”. Za wyborem tego programu przemawiało to, że istniała możliwość kontaktu z autorkami programu. Program ten wymaga bowiem od nauczyciela sporo samodzielnej pracy, zresztą jest to cecha także innych programów. Taki układ programu nie pozwala nauczycielowi popadać w rutynę i staje się bodźcem do poszukiwania nowych rozwiązań, nawet po zrealizowaniu określonego tematu lekcji. Dużą trudnością już na samym początku okazało się ustalenie wymagań programowych. Tę trudność udało się pokonać dzięki inicjatywie współautorki programu pani Joannie Stockiej, która zaproponowała nauczycielom, którzy wybrali wyżej wymieniony program cykl spotkań, na których na bieżąco, omawialiśmy trudności, dzieliliśmy się spostrzeżeniami z przeprowadzonych lekcji. Dzięki tym warsztatom powstał samoistnie zespół nauczycieli różnych przedmiotów. Znaleźli się w nim geografowie, biologowie, chemicy, a nawet historycy. Dzięki udziałowi w tej formie doskonalenia wspólnie ustalaliśmy wymagania programowe dla klasy IV. Oprócz ustalenia wymagań programowych dla klasy IV autorka programu poprosiła o recenzję wymagań programowych do klasy V i VI. Wspólna praca była na tyle owocna, że podjęliśmy się tworzenia testu dla uczniów rozpoczynających naukę w klasie IV. Wyniki tego sprawdzianu ułatwiają nauczycielowi rozpoznanie zasobu wiedzy nowych uczniów. Dzięki temu można w odpowiedni sposób prowadzić proces edukacji i dostosować go do poziomu wiedzy uczniów. Oprócz wyżej wymienionego testu udało się nam sporządzić testy sprawdzające po poszczególnych działach, a co najważniejsze test sprawdzający po klasie IV.

Udział w warsztatach pozwolił mi lepiej przygotować się do poszczególnych lekcji. Dał mi także gwarancję, iż podział wymagań programowych został wykonany prawidłowo.

Uważam, że taka forma pracy z autorkami programu jest znakomitym doświadczeniem. Podczas pracy mało było teorii dużo zaś praktyki. Tak ścisła współpraca autorów z nauczycielami wpływa pozytywnie na komfort pracy tych drugich.

Oprócz dobrego programu nauczania i zasobu wiedzy nauczyciela ważne jest to, aby pedagog zwracał dużą uwagę na ucznia. Ilość i sposób przekazywanej wiedzy musi być dostosowany do poziomu uczniów. Mniej należy zwracać uwagę na ilość zrealizowanego materiału, a baczniej obserwować ucznia i sprawdzać w jakim stopniu naprawdę rozumie poznany materiał i potrafi go wykorzystać podczas nauki.

Na atrakcyjność lekcji przyrody, podobnie jak innych przedmiotów, wpływać ją pomoce dydaktyczne. Co jednak zrobić, gdy ich brakuje? Część pomocy dydaktycznych nauczyciel może wykonać sam, część dzieci. Moja szkoła leży w sercu Borów Tucholskich więc sporo pomocy dydaktycznych leży na wyciągnięcie ręki w lesie czy na łące. Obserwację dzikich zwierząt można prowadzić wręcz z okien klasy.

Uważam, że ramą edukacji powinien być program nauczania. Program ten powinien być jednak właściwie obudowany metodycznie, aby lekcja przyrody była dla ucznia atrakcyjna. Atrakcyjność powinna polegać na tym, że uczeń sam będzie na lekcji jak najwięcej samodzielnie pracował. W toku pracy doszedłem do wniosku, że przyroda ma szansę rozwijać u ucznia nie tylko bierne przyswajanie wiedzy ale w dużym stopniu rozwijać jego osobowość. Na lekcjach przyrody uczeń może nauczyć się systematyczności, pracy w zespole, poszukiwania - nie tylko w domowej biblioteczce – potrzebnych wiadomości, baczego obserwowania przyrody i zmian w niej zachodzących, analizy zgromadzonego materiału i wyciągania odpowiednich wniosków, a także prezentowania osiągnięć na szerszym forum. Co pomaga w realizacji wyżej wymienionych celów?

*Po pierwsze, współpraca z regionalnymi centrami edukacji ekologicznej. Szkoła, w której uczę współpracuje z **Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Ekologicznej w Myśliczku**. Centrum to posiada pracownię: chemiczną, mikroskopową i komputerową, poza tym także salę audiowizualną, w której można obejrzeć film przyrodniczy wybrany z bogatych zbiorów. Oprócz zajęć w pracowniach można przeprowadzić zajęcia na ścieżce dydaktycznej. Centrum Edukacji Ekologicznej jest bowiem zlokalizowane w Parku Kultury i Wypoczynku. Na terenie Parku znajduje się także ogród fauny, ogród botaniczny i wiele innych ciekawych miejsc umożliwiających aktywną naukę przyrody. Po odbyciu zajęć z uczniami w Centrum Edukacji Ekologicznej doszedłem do wniosku, iż ta forma uaktywnia uczniów i daje im dużo satysfakcji, a przy okazji można w ciekawy sposób zrealizować wiele elementów z programu nauczania. Przedstawiam kilka zajęć ilustrujących mój pobyt z uczniami w Centrum.*

*Ciekawy program dla nauczycieli przyrody proponuje także **Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Przysieku**.*

Prowadzi ono szkolenia nauczycieli na przyrodniczej ścieżce edukacyjnej. Na wyżej wymienioną ścieżkę mogą wejść tylko uczniowie, których opiekun uczestniczył w szkoleniu. Biorąc udział w tym szkoleniu zauważyłem, że autorzy programu także postawili na stronę praktyczną. Za przyjazdem do Przysieka przemawia fakt, iż uczniowie wyposażeni są w potrzebne pomoce dydaktyczne. Dzieląc uczniów na grupy można przeprowadzić zajęcia z biologii, chemii i geografii.

Współpraca z takimi ośrodkami jak Centra Edukacji Ekologicznej wpływa na uatrakcyjnienie zajęć, ale i bieżący kontakt z różnymi nowościami z dziedziny przyrody. Takie zajęcia rozwijają także ucznia i pozwalają na pełną realizację programu.

Po drugie, lekcje przyrody wzbogaca udział uczniów w różnego rodzaju programach edukacyjnych. Uczniowie mojej szkoły biorą udział w programie edukacyjnym „Bocian” i „Błękitny Kciuk”. Programy te pobudzają ucznia do poznania, szukania niekonwencjonalnych rozwiązań. Uczą systematyczności i pracy zespołowej.

Zaletą zajęć w Centrach Edukacji Ekologicznej i udziału w programach edukacyjnych jest to, że każdy uczeń, zarówno ten dobry jak i słabszy ma szansę wykazania się swoimi zdolnościami i umiejętnościami. Uczniowie są zadowoleni i dowartościowani, gdyż każdy może powiedzieć, iż odkrył coś nowego i czegoś dokonał.

Po trzecie, nauczyciel ma szansę na lekcjach przyrody realizować zajęcia ze ścieżek edukacyjnych. Nauczyciel może, ale nie musi korzystać z gotowych wzorców. Przedmiot przyroda daje nauczycielowi dużą samodzielność i duże pole manewru w wyborze odpowiednich środków, które sprawią, że zainteresujemy ucznia. Od inwencji nauczyciela zależy, czy wykorzysta wszystkie istniejące możliwości.

Na zakończenie moich refleksji przedstawiam dwa przykładowe scenariusze zajęć prowadzonych z moimi uczniami.

I. Przyrodniczy bieg patrolowy

Opis zadania

W biegu może brać udział zarówno jedna jak i kilka klas, w zależności od ich liczebności. Bieg odbywa się na wcześniej wyznaczonej trasie. Na trasie biegu znajdują się stacje, tu poszczególne grupy muszą rozwiązywać zadania wcześniej przygotowane przez nauczyciela. Każde zadanie jest punktowane. Punktację ustala nauczyciel. Punkty zdobyte na stacjach przeliczane są na sekundy, które odejmowane są od czasu biegu. Bieg patrolowy może być przeprowadzony na dwóch godzinach lekcyjnych. Jeżeli decydujemy się na przeprowadzenie biegu dla kilku klas, może być on np. jednym z elementów programu obchodów „Dnia Ziemi”.

Przed rozpoczęciem biegu należy zapoznać uczniów z celem biegu i wyjaśnić, na czym będą polegały poszczególne zadania. Następnie dzielimy uczniów na grupy. Można tego dokonać np. poprzez losowanie. Uczniowie wyruszają na trasę biegu zaopatrzeni we wszystkie niezbędne do wykonywania zadań pomoce. Nauczyciel może przekazać uczniom pomoce na dwa sposoby:

- uczniowie przed biegiem otrzymują od nauczyciela wszystkie niezbędne pomoce dydaktyczne;
- nauczyciel po wyjaśnieniu szczegółów poszczególnych zadań daje uczniom możliwość samodzielnego wyboru wszystkich niezbędnych pomocy dydaktycznych potrzebnych podczas wykonywania zadań.

W drugim wypadku wybór dokonany przez uczniów zdecyduje o tym, czy prawidłowo zaplanowali swoją pracę.

Tematyka zadań na poszczególnych stacjach zależy od obiektów przyrodniczych znajdujących się na trasie biegu. Także liczba stacji może być różna w zależności od koncepcji prowadzącego bieg. Nad prawidłowością wykonywanych ćwiczeń czuwa nauczyciel, korzystając z pomocy innych nauczycieli, bądź wyznaczonych uczniów. Grupa udaje się na trasę biegu z tzw. kartą biegu. Na tej karcie zaznaczone są wszystkie stacje oraz wpisywana jest ilość zdobytych punktów. Potwierdzeniem zaliczenia stacji jest podpis osoby czuwającej nad prawidłowością wykonywanego zadania. Na karcie wpisuje się także czas rozpoczęcia i zakończenia biegu.

*

Przykłady zadań na poszczególnych stacjach:

Stacja I

Obserwacja gniazda bociana. Uczniowie odpowiadają na trzy pytania:

Ile młodych bocianów znajduje się w gnieździe?

Czym żywią się bociany?

W jaki sposób możemy chronić bociana na naszym terenie?

Stacja II

Na trasie biegu znajduje się ulica, którą uczniowie muszą prawidłowo przekroczyć oraz odpowiedzieć na pytanie: *Jakie znaki informują kierowcę o możliwości przechodzenia przez jezdnię pieszych?*

Stacja III

Zadanie polega na wyznaczeniu kierunku. Dalsza trasa biegu będzie przebiegać w kierunku północno-wschodnim. Kierunek ten uczniowie wyznaczą za pomocą kompasu lub inną znaną im metodą, którą potrafią zastosować w praktyce.

Stacja IV

Uczniowie wymieniają:

- 5 gatunków roślin chronionych,
- 5 gatunków zwierząt chronionych.

Uczniowie otrzymają dodatkowe punkty, jeżeli podadzą gatunki chronione na naszym terenie.

Stacja V

Uczniowie za pomocą klucza rozpoznają 3 gatunki roślin rosnących na polanie.

Meta biegu znajduje się na terenie szkoły. Ogłoszenie wyników odbywa się w obecności wszystkich uczestników biegu.

Karta biegu

	Stacja I	Stacja II	Stacja III	Stacja IV	Stacja V	Suma punktów	Wynik biegu
Ilość punktów							
Podpisy opiekunów							
Czas rozpoczęcia biegu							
Czas zakończenia biegu							

Cel

Zadanie ma na celu wyrobienie u ucznia zdolności planowania pracy, włączenie się do zadania wszystkich uczniów, praktycznego wykorzystania zdobytych wiadomości, pracy w zespole, obserwacji przyrody pod kątem zdobywania potrzebnych informacji, poznania przyrody w najbliższym otoczeniu ucznia w takim stopniu, aby po zakończeniu zadania mógł samodzielnie dokonywać różnego typu obserwacji, przygotowanie uczniów do samodzielnego planowania w przyszłości podobnych bądź innych zadań.

Oczekiwane osiągnięcia

Uczeń w czasie wykonywania zadania w praktyce wykorzysta zdobyte wiadomości i umiejętności, będzie potrafił zaplanować i przygotować swój warsztat pracy w stopniu umożliwiającym mu jak najlepsze przygotowanie zadania, nauczy się pracy zespołowej, nabędzie umiejętność prawidłowego wyciągania wniosków w oparciu o zaobserwowane zjawiska przyrody, każdy uczeń wykaże się swoimi umiejętnościami i zdolnościami, ćwiczenie da mu bodziec do samodzielnego podpatrywania otaczającego ucznia środowiska naturalnego.

II. Segregacja śmieci ulży naszej planecie**Wprowadzenie**

Lekcje przyrody można wykorzystać do propagowania działań proekologicznych wśród uczniów. Wyrobienie u ucznia nawyku dbałości o środowisko naturalne jest działaniem jak najbardziej pożądanym. Wyrobienie postawy proekologicznej można uzyskać różnymi metodami. Mieszkam na terenie gminy Cekcyn. W ostatnim czasie samorządowcy podjęli wiele działań mających poprawić stan środowiska naturalnego na terenie gminy. Przykładem takiego działania była budowa, wspólnie z gminami Tuchola i Kęsowo, nowego wysypiska śmieci. Aby jak najlepiej wykorzy-

stać wysypisko władze gminy postanowiły rozpropagować segregację śmieci wśród mieszkańców. W tym celu zakupiono odpowiednie pojemniki do segregacji śmieci. Komplet takich pojemników znajduje się na terenie szkoły podstawowej w Zielonce, w której pracuję. Dlatego też podjęliśmy odpowiednie działania edukacyjne. Pomoc w realizacji tych zadań wykazał także Urząd Gminy Cekcyn, który umożliwił wyjazd uczniów na wysypisko śmieci.

Opis zadania

Proponowany termin przeprowadzenia lekcji - „Dzień Sprzątania Świata”.

Udział w lekcji bierze klasa, którą wybiera nauczyciel. Można także urządzić małą rywalizację dla całej szkoły. Uczniowie, którzy zbiorą najwięcej śmieci pojedą na zajęcia na wysypisko.

Lekcję przeprowadzoną w ten sposób dzielimy na dwa etapy. Pierwszy odbywa się w szkole, drugi - już na wysypisku śmieci. W pierwszej fazie informujemy uczniów o celu zadania, które ich czeka. Uczniowie otrzymują jednorazowe rękawiczki i plastikowe worki na śmieci. Już podczas zbierania odpadów uczniowie dokonują ich segregacji. Podczas akcji uczniowie sprzątają najbliższą okolicę oraz miejsca nielegalnego składowania śmieci. Miejsca te zostały wykryte przez samych uczniów podczas patrolu ekologicznego. Zebrane śmieci gromadzone są na terenie szkoły. Wraz z uczniami omawiamy zakończoną akcję i wyciągamy wnioski. Następnie, udajemy się wraz z uczniami i zebranymi śmieciami na wysypisko śmieci. Już na miejscu przeprowadzamy drugą część zajęć. Pomocą nauczycielowi służą pracownicy wysypiska. W pierwszej części oprowadzamy uczniów po wysypisku, jednocześnie prowadzimy rozmowę na temat konieczności segregacji śmieci. Przykłady uczniowie znajdą sami podczas spaceru po wysypisku. Po zwiedzeniu wysypiska o funkcjonowaniu i samej pracy opowiedzą pracownicy. Kolejnym etapem zajęć będzie udział uczniów w pracy na wysypisku.

Przedstawiam kilka zdjęć z wyjazdu na składowisko odpadów komunalnych.

Cel lekcji

Wykształcenie u uczniów postaw proekologicznych. Przekonanie ucznia o konieczności segregacji śmieci. Ukazanie korzyści, jakie daje segregacja dla środowiska naturalnego. Wskazanie na fakt, że dzięki segregacji oszczędzamy nieodnawialne przez naturę surowce. Przekonanie ucznia o tym, że wywożąc śmieci na wysypisko chroni otaczającą go przyrodę.

Przewidywane osiągnięcia

Uczeń będzie dbał o to, by nie zaśmiecać swojego otoczenia. Będzie segregował wyrzucane śmieci. Będzie miał przekonanie o tym, iż segregując śmieci w jakimś stopniu ratuje swoją planetę. Uczeń będzie unikał wyrzucania śmieci w przygodnych miejscach oraz dbał o to, aby nie robiła tego także jego rodzina. Będzie informował o miejscach nielegalnego składowania śmieci.